

ressò mont-rogenç

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

6: MOR FERRAN VII (1833). INICI DE LA PRIMERA GUERRA CARLINA (1833)

Martí Rom
www.martirom.cat

31-10-2020

Ferran VII s'havia casat, en primeres núpcies, amb la seva cosina Maria Antonia de Nàpols (4 d'octubre de 1802). Era una boda entre dues branques dels Borbons, els d'Espanya i els de Nàpols. Alhora, la seva germana, la Infanta Maria Isabel de Borbó es casava amb el príncep hereu Francisco de Nàpols. Ferran VII i Maria Antònia no van tenir descendència. La reina moriria de tuberculosi el 1806. Més tard, el 1816, Ferran VII es va casar amb la seva neboda Maria Isabel de Braganza¹. Van tenir una filla que va morir quan tenia quatre mesos. La reina va morir per culpa d'una cesària mal feta (1818). El 1819, Ferran VII es casa per tercer cop amb Maria Josefa Amàlia de Saxònia. Va morir el 19 de maig de 1829 per unes febres i sense tenir descendència. Aquest fet va encoratjar els defensors de "Don Carlos", el germà del rei Ferran VII, a pensar que podrien reclamar el tron d'Espanya.

I, finalment, el 10 de desembre de 1829, Ferran VII es va casar, per quarta vegada, amb una altra de les seves nebodes, Maria Cristina de Borbó-Dues Sicílies², amb l'esperança de poder tenir descendència. Escriu Andreu de Bofarull: "*El día 21 de noviembre (de 1829) llegó a Tarragona aquella Princesa acompañada de los Reyes de Nápoles sus padres... los cuales fueron recibidos con el mayor entusiasmo...*"³. Aleshores Ferran VII tenia 45 anys i ella 23. Tindrien dues filles: la que seria Isabel II (1830) i Lluïsa Fernanda (1832). Ferran VII aconseguia tenir descendència, però eren dones. El problema continuava.

Uns tres mesos després del casament, el 29 de març de 1830, Ferran VII va promulgar la "*Pragmática sanción*" aprovada anteriorment el 1789 per Carles IV, però que no va arribar a entrar en vigor per qüestions de política exterior. Aquesta "*Pragmática sanción*" anul·lava l'acord del 10 de maig de 1713, de Felip V, que impossibilitava pràcticament l'accés al tron de les dones; era el que es coneixia com "*Ley Sálica*". La que seria Isabel II naixeria el 10 d'octubre de 1830. Amb la nova llei, aquell "Don Carlos", el germà de Ferran VII, perdia tota possibilitat d'accedir al tron. Aquest personatge era l'esperança dels ultra absolutistes.

Antonio Pirala descriu a "Don Carlos": "*Más celoso por la religión que por la política, descuidaba las cosas de la tierra por atender las del cielo; habiéndose hecho una vez*

¹ Filla del rei Joan VI de Portugal i de la Infanta Carlota Joaquina de Borbó, aquesta era filla de Carles IV i germana de Ferran VII.

² Filla de Francesc I de les dues Sicílies i de la infanta Maria Isabel de Borbó, aquesta també era filla de Carles IV i germana de Ferran VII.

³ "*Anales históricos de Reus*" d' Andreu de Bofarull, Volum II, (Edicions del Centre de Lectura, Reus, 2007), pàg. 204.

esperar durante una hora a un general que teniendo a su ejército batiéndose, acudía a consultarle un movimiento decisivo. Confiaba más en su generalísima la Virgen de los Dolores, que en las armas de sus soldados... Esta fe religiosa, o más bien fanatismo supersticioso, le hacía aparecer como un héroe en los campos de batalla. Cual... si fuera invulnerable...”⁴.

“En l’any 1829 va fe un fret tan gran que va matà las garrofes y las ramas dels arbres...”⁵. A inicis de febrer de 1830 (els dies 2 i 4) va nevar al Baix Camp. Fou un hivern molt fred que va dificultar treballar les terres.

Els absolutistes, encapçalats per Francisco Tadeo Calomarde, van aprofitar la malaltia del rei, l’estiu del 1832 per pressionar la reina Maria Cristina perquè aquell revoqués la “*Pragmática sanción*”, amb el raonament que no es podria mantenir una regència seva fins la majoria d’edat d’Isabel. El rei, molt malalt, ho va firmar el 18 de setembre. Però es va recuperar miraculosament i l’1 d’octubre destitueix els ministres absolutistes que havien donat suport a “Don Carlos”. El 31 de desembre anul·la el decret que revocava la “*Pragmática sanción*”. La seva filla Isabel tenia dos anys d’edat. Dirà “Don Carlos”: “*No ambiciono ser rey... pero Dios me ha colocado en esta posición, me guiará en este valle de lágrimas, y no yo, sino él permitirá cumpla tan ardua empresa*”⁶.

El nou govern del reformista absolutista Francisco Cea Bermúdez afavorirà un apropament als liberals moderats. L’amnistia de l’1 d’octubre de 1832 permetrà el retorn a Espanya dels liberals exiliats a França. L’11 de desembre Charles d’Espagnac, Comte d’Espanya serà substituït com a capità general de Catalunya per Manuel Llauder. Aquell sàtrapa gairebé va haver de sortir per cames. Diu Antonio Pirala que, a Barcelona, “*aquel pueblo... (lo) insulta y apedrea...*”⁷.

L’any 1832, el batlle (alcalde) de Mont-roig era Josep Olivé Martí. Els regidors: Ramon Jordi Toda, Joan Puñet, Josep Cabré i Josep Pascual i Pellicer. Diputats Pere Pujol i Josep Guasch. Síndic procurador Josep Compte i síndic personer Josep Vandellòs⁸. Mossèn Pere Llaberia Cabré, l’anterior rector de Mont-roig havia mort el 3 d’agost de 1830. El nou rector seria mossèn Josep Llobet, de Riudecols, va durar poc, del 10 de febrer al 29 de novembre de 1833, que va morir⁹.

El “Diccionario Gráfico Universal”, de varis autors (Barcelona, 1832), aporta altres informacions sobre Mont-roig. Diu que té un hospital, hostal i 4 fonts dins del poble “*con diez abundantes caños surtidos por medio de una mina abierta en partes por entre peña viva...*”. Afegeix: “*El terreno... da casi todos los frutos del campo de Tarragona especialmente algarrobas, vino muy estimado para embarcar, pero de calidad mediana para el consumo; trigo, que no es suficiente para las necesidades de la población, y cebada en alguna mayor cantidad. Industria: 8 molinos harineros con escasez de aguas, algezares¹⁰, una cantera, de donde se saca escelente piedra sillar, una fábrica*

⁴ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista”, volum 1, pàg. 24.

⁵ “Josep Savall Ferrando i una història de Mont-roig” de Glòria i Josep Maria Savall Solé (Centre d’Estudis Mont-roigencs, Onada Edicions, 2009), pàg. 87.

⁶ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista” d’Antonio Pirala, pàg. 116.

⁷ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista”, volum 1, pàg. 125.

⁸ “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués (“Quaderns de la Pixerota”, 2017), pàg. 57.

⁹ “Rectorologi de Mont-roig des de 1681 (II)” publicat a “**Ressò mont-roigenc**” núm. 54, pàg. 28.

¹⁰ Guixeres.

de ladrillo y teja, muchas de cal y una de jabón. En su término se encuentran minas de alcohol...”. Una “mina de alcohol” era de galena, de plom. Sabem que fins al segle XVIII el poble s’abastia d’aigua de la font dels Ferrers (anterior al segle XVI) que naixia al peu de la muntanya de la Roca. Però cap a finals del mateix segle es va assecar i l’Ajuntament va decidir la construcció d’una mina en aquest mateix indret foradant la roca el que calgués fins trobar aigua. “*Quedava per sempre resolt el problema de les aigües a la vila de Mont-roig...*”¹¹. Més endavant parla de la fàcil comunicació amb el port de Salou, que és des d’on s’embarcava el vi cap a Ultramar. Quan esmenta Miramar diu “*en gran parte destinado al cultivo del arroz...*”. Els camps d’arròs anaven des de la Porquerola fins a la riera de Riudecanyes; eren els Prats i part de les Pobles.

L’ambient general era estrany. Antoni Pons Anguera escriu sobre el 27 de setembre de 1832: “(A Reus) *a las 7 de la tarde cogieron a veinte y una personas de carácter al paseo de esta villa y los pusieron muchos días de arresto en sus casas y aún no saben por qué causa...*”¹². Se’ns dubte “*personas de carácter*” deuriem ser contraris al govern, o sigui liberals. El 15 d’octubre es decreta un indult general. També ens comenta Antoni Pons Anguera que el 28 d’octubre de 1832 “*al concluir la retreta, comenzaron los realistas a envestir por la plaza a los señores a golpes y les hacían caer las gorras que llevaban, por salir de casa a las noches...*”¹³. Tot un control social. Antoni Pons Anguera escriu sobre el 1832: “*Este año ha sido muy abundante de toda cosecha, hubo muchas aguas*”¹⁴.

A Reus, el 23 de febrer de 1833, s’ordena que els voluntaris reialistes han de tornar les armes. Això ocasiona alguns aldarulls. El 28, el general Manuel Llauder va manar fer la requisita. Es van aconseguir 2.000 fusells i 25.000 cartutxos. Com que alguns no les van tornar, llavors es van dictar ordres als alcaldes corresponents per recuperar-les. Hi ha notícia de 3 persones de Mont-roig¹⁵. El 2 de març el general Manuel Llauder va anar a Reus per comprovar com havia anat. Fou aclamat per gran part de la població que veia que s’havia tret del damunt aquell jou absolutista. El dia 4 estava a Tarragona, on no fou tan ben rebut, el 6 a Salou i el 8 a Montblanc. També va obligar a canviar els membres dels ajuntaments, ara serien liberals.

“Don Carlos” es va negar a acceptar a Isabel com a futura reina, aleshores el seu germà Ferran VII l’obligà a marxar d’Espanya. El 16 de març de 1833 se’n va, amb la seva família, a Portugal. El 29 estava a Lisboa. Tampoc mai, el Papa de Roma, Gregori XVI¹⁶, va reconèixer Isabel II. Eren temps agitats. De fet, des del final de la “Guerra dels Malcontents” (1827) no s’havien aturat alguns fets episòdics o inicis de conspiracions sovint de caire liberal. També alguns carlins, com Manel Ibáñez dit

¹¹ “Josep Savall Ferrando i una història de Mont-roig” de Glòria i Josep Maria Savall Solé (Centre d’Estudis Mont-roigencs, Onada Edicions, 2009), pàg. 78.

¹² “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera (Associació d’Estudis Reusencs, 1988), pàg. 111.

¹³ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 112.

¹⁴ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 113.

¹⁵ “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1995), pag. 61. Es refereix a una circular del 10 de juny de 1833.

¹⁶ Fou elegit el 1831. Va morir el 1846.

“Llarg de Copons”¹⁷ (1830), que el Comte d’Espanya va fer empresonar a Ceuta. Aquest seria un dels principals caps de la “Primera Guerra Carlina” (1833-1840). El mes de març de 1833 hi havia rumors que hi hauria un pronunciament carlí¹⁸ a Catalunya, que seria l’inici d’un moviment més general a tota Espanya. Es creia que la zona més perillosa eren els corregiments de Tarragona i Tortosa. Les informacions corrien per tot arreu. Semblava que era imminent que hi hauria alguna revolta. Corrien els pamflets i els rumors. Tot fa pensar que esperaven la mort de Ferran VII, que estava molt malalt.

El 20 de juny de 1833 es produeix el reconeixement i jurament a Les Corts d’Isabel, la filla de Ferran VII. Els 6, 7 i 8 de juliol es fan festes populars a Reus en honor d’Isabel II. Finalment, Ferran VII mor el 29 de setembre de 1833. L’1 d’octubre “Don Carlos” publica un manifest on s’autoanomena rei, serà Carles V. S’inicia l’enfrontament entre els “isabelinos” i els “carlins” o també dits “legitimistes”. La notícia de la mort de Ferran VII arriba a Reus el 4 d’octubre. El 13, el general Manuel Llauder és a Reus per triar els que serien els oficials de la milícia urbana. El 20, es va fer el repartiment d’armes.

Tan sols tres mesos després de la mort de Ferran VII, el 18 de desembre, la “Reina governadora” Maria Cristina, es va casar en secret amb un sergent de la seva guàrdia, Agustín Fernando Muñoz y Sánchez. D’aquest matrimoni va tenir vuit fills. Aquesta situació irregular fou la que, entre d’altres, va generar expressions com “Cagu’n Cristina puta”, que encara hem escoltat en alguns vells, anys enrere. També es va fer famosa una cançoneta que deia: “María Cristina me quiere gobernar / y yo le sigo, le sigo la corriente / porque no quiero que diga la gente / que María Cristina me quiere gobernar”. La deuriem cantar, fonamentalment, carlins i liberals.

Ens comenta Andreu de Bofarull que sorgeix “*en toda España la pelea entre dos partidos por la sucesión a la corona, hallándose a la cabeza del gobierno una señora (la dita “Reina governadora” Maria Cristina) que temía las exageraciones de un partido (el liberal) y era aborrecida de muerte por el otro (els carlins)... El entusiasmo liberal por la reina regente llegó a su mayor delirio pues no se bautizaba ninguna niña que no se le pusiese el nombre de Cristina...*”¹⁹.

Pocs dies després de la mort de Ferran VII i de l’inici de la Regència de Maria Cristina de Borbó-Dues Sicílies (1833-1840), el 5 d’octubre de 1833, ja hi va haver un intent d’aixecament a Prats de Lluçanès (Osona) a càrrec del seu alcalde Josep Galceran Escrigàs. Aviat hi haurà focus de revolta a Navarra, País Basc i Maestrat. A Catalunya no hi hauria un únic cap de la revolta, eren diversos: Benet Tristany dit “Mossèn Benet”, Manuel Ibáñez Ubach dit “Llarg de Copons”, Bartomeu Porredon dit “Ros d’Eroles”... Serà l’inici de la Primera Guerra Carlina²⁰.

¹⁷ Manuel Ibáñez Ubach era conegut com “Llarg de Copons” per la seva gran altura i perquè havia viscut en aquest poble de l’Anoia.

¹⁸ A Mont-roig, als carlins els anomenaven, en un català prenormatiu, “carlistes”.

¹⁹ “Anales históricos de Reus” d’Andreu de Bofarull, Volum II, (Edicions del Centre de Lectura, Reus, 2007), pàg. 223.

²⁰ Pels fets rellevants d’aquesta guerra, a més dels molts diversos textos que seran citats, m’he basat principalment en dos llibres: “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1995) i “La primera Guerra Carlina a Catalunya” de Josep M. Mundet Gifre (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1990).

Bofarull diu que el mateix dia que es va rebre a Reus la notícia de la mort de Ferran VII, el 3 d'octubre de 1833, a l'Ajuntament ja va començar l'allistament d'un cos de milícia voluntària. Seria l'anomenada "Milícia Urbana". *"En medio de aquellos preparativos militares las filas de D. Carlos aumentaban diariamente, apareciendo en esta provincia algunas fuerzas que pusieron en alarma a toda la montaña, llenándose Reus de espatriados, con cuyo motivo en 11 de abril de 1834 se dio comienzo a la fortificación, circunvalando la Villa con una pared flanqueada por torreones..."*²¹.

Als primers dies de novembre de 1833 desembarquen uns "*marineros contrabandistas armados*" a les platges de Cambrils. Són perseguits per carrabiners, però aconsegueixen arribar al Priorat²². Possiblement el desembarcament fos a Mont-roig, que era pràcticament deshabitat. Els carrabiners de Cambrils tenien la vigilància de les nostres platges. Mentre, al Maestrat les forces carlines van en augment. El 13 de novembre de 1833 Morella es declara carlina. Quan les tropes del govern van cap a Morella, els carlins l'abandonen. Malgrat que alguns caps carlins del Maestrat són afusellats, la revolta s'encén amb força sota la direcció de Manuel Carnicer²³. Aquest, mana forces pròpies, més les de Josep Miralles dit "el Serrador". Eren uns 1.500 homes. Aviat el cap de totes les forces del Maestrat serà Ramon Cabrera Griñó²⁴. A aquest l'havien expulsat del seminari de Tortosa per la sospita que fos un simpatitzant carlí. Llavors, es va sumar a la revolta. Arriba a Morella el 18 de novembre amb una mula que havia robat d'algun mas que va trobar en el trajecte. Com que era dels pocs que sabia llegir i escriure el van fer ràpidament caporal.

El 30 de novembre de 1833 s'estableix la divisió provincial d'Espanya, deixant a banda els antics corregiments. La nova divisió de Catalunya en quatre províncies enfurismà els catalans, doncs la consideraven un invent administratiu; la divisió històrica eren les vegueries. Fou un element més d'oposició al govern centralista.

En l'estudi "Propietats agràries i rendes del clergat parroquial del Baix Camp (1829-1840)"²⁵ de Salvador-J. Rovira Gòmez hi tenim que en els expedients d'informació que les parròquies enviaven a l'arquebisbat tarragoní, sobre Mont-roig s'hi diu que hi ha "*un hort d'un terç de jornal...*". A més, diu que, de mitjana dels anys 1829 a 1833, hi havia 137 censals, que la "primícia" era de 8.749 rals, la renda d'aquell hort era de 64 rals i el total reconegut era de 8.950 rals.

Cal aclarir alguns conceptes. Dèiem anteriorment que "censal" era l'obligació perpetua que tenia una persona de pagar una pensió anual a un altre (normalment a l'interès del 7,5%), i als seus successors, com a conseqüència d'un capital rebut anteriorment; normalment es posava per garantia un bé material²⁶. També podia ser la cessió del dret d'ús d'una finca a canvi del pagament d'un cànon. El més freqüent era el conegut com de "rabassa morta", el pagès havia de donar una part de la collita al propietari mentre visquessin dos terços dels ceps de la vinya. Tornant a Mont-roig, dèiem que hi havia 137 persones que havien obtingut un determinat capital de l'Església del poble a canvi

²¹ "Anales históricos de Reus" d' Andreu de Bofarull, volum II, pàg. 225.

²² "Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya" de Pere Anguera, pàg. 93.

²³ Manuel Carnicer havia participat a la "Guerra del Francès" (1808-1814). El 1822, com a capità de la Guardia Reial, va intervenir a la "Guerra Reialista" (1821-1823). En acabar va ser apartat de l'exèrcit. Amb la mort de Ferran VII va prendre partit per "Don Carlos".

²⁴ Havia nascut a Tortosa el 27 de desembre de 1806

²⁵ "Quaderns d'història tarraconense" núm. 3 (1982)

²⁶ Hi havia la possibilitat de recomprar un "censal" (era la "quitació").

del pagament d'una quota anual perpetua. La quantitat de persones (137) que tenien un "censal" em sembla considerable. No tenim dades concretes de la població dels anys trenta del segle XIX. Sí que sabem que el 1787 Mont-roig tenia 2.000 habitants i el 1857 eren 2.423. Fent una extrapolació podem estimar que el 1833 podia tenir uns 2.300 habitants.

El cens més detallat el trobem al 1857. Aleshores, Mont-roig dèiem que tenia 2.423 habitants (1.197 homes i 1.206 dones). Els homes majors de 26 anys eren 575; els homes casats 491 i les dones casades 481. Aquestes xifres ens indiquen que les famílies deuriem ser 491. Tant si ho comparem amb els homes majors de 26 anys (575), com amb les famílies (491), aquells 137 "censals" representen entre un 24 o 28%. Com deia, una xifra prou considerable. Penso que això deuria produir una mena de "*xarxa clientelar*" de molts mont-roigencs supeditada als dissenys del clergat de Mont-roig, de l'Església. Aquesta important influència no devia ser tan sols d'àmbit religiós, sinó també social i polític.

La "primícia" era una renda que, per pacte o costum, el pagès pagava a l'Església del poble corresponent a una part de les seves collites. Antigament, era el dret als primers fruits (la primícia). Era a banda del "delme". Aquest era una mena d'impost, el 10%, que els pagesos havien de pagar, també, de les seves collites per assegurar el manteniment del clergat i els edificis religiosos. Avui en dia, encara que voluntàriament, també es dona a l'Església un tant per cent del IRPF. En aquell informe anterior no es parla de cap "delme", potser tan sols, en aquells anys, es pagava la "primícia".

El "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 7 de gener de 1834²⁷, publicava: "*La extinción de los cuerpos de voluntarios realistas lleva consigo la cesación del fuero militar, del uso de la escarapela y de las demás prerrogativas que solo en concepto de tales disfrutaban... El armamento, correaje, equipo, cajas de guerra, banderas, banderolas, instrumentos de música... cuantos efectos militares pertenecían al material de los referidos cuerpos, serán igualmente recogidos sin demora ni excepción...*".

Al gener de 1834, la partida de Miquel Fonts dit "Lleuger de Piera"²⁸ fa un espectacular robatori: 16.800 duros²⁹ de la mina de sal de Cardona. El 15 de gener de 1834, l'inici de la guerra i la pressió dels liberals progressistes més radicals, porta a la Reina Regent Maria Cristina a nomenar president del govern el liberal moderat Francisco Martínez de la Rosa. A finals de febrer de 1834 trobem uns mont-roigencs en una partida a l'Ebre. "*El coronel il·limitat Vallès³⁰ tombava pels voltants de Tortosa amb una setantena d'homes i uns altres cinquanta, provinents del Camp, sobretot de Mont-roig, creuaren l'Ebre amb la barca de Benissanet...*"³¹. Anaven a incorporar-se a les partides del Maestrat.

²⁷ La informació dels "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" procedeixen de l'Arxiu històric de la Diputació de Tarragona.

²⁸ Havia lluitat amb els absolutistes a la "Guerra Reialista" (1821-1823) i en la "Guerra dels Malcontents" (1827).

²⁹ Són 84.000 pessetes. La pesseta ja existia a la Barcelona napoleònica del 1808. Després, el 1836, Isabel II va fer encunyar monedes d'una pesseta per pagar a les tropes lleials al govern. I, finalment, seria la moneda oficial el 1868.

³⁰ Possiblement Antoni Vallès, afusellat el 1835 a Tortosa. El seu fill, Francesc Vallès Roselló, fou un dels principals caps de la Tercera Guerra Carlina.

³¹ "Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya" de Pere Anguera (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995), pàg. 102.

Tot i que descriuré els trets fonamentals d'aquesta Primera Guerra Carlina, procuraré centrar-me en els fets succeïts al Camp de Tarragona i molt especialment a Mont-roig.

Ara tornem a trobar aquells militars "il·limitats", que havien guanyat la "Guerra reialista" (1821-1823) i en ser desmobilitzats, s'havien quedat sense la paga que els hi havien promès. Després els vam tornar a trobar a la revolta de la "Guerra dels Malcontents" (1827). Havien fet del servei d'armes la seva vida, la manera de sobreviure, però eren rebutjats pels militars professionals. I, degut al seu tarannà generalment absolutista, serien odiats pels liberals.

Acabem de veure com "*uns altres cinquanta (homes)... sobretot de Mont-roig*" varen creuar l'Ebre per integrar-se a les partides carlines del Maestrat. Això no serà un fet excepcional durant el que resta de guerra (fins al 1840). Primer amb Manuel Carnicer i, a partir de l'abril de 1835, amb Ramon Cabrera, hi lluitaran un nombre considerable de catalans, principalment de la província de Tarragona. Deuria ser conseqüència que Ramon Cabrera era tortosí. Només citant els caps o dirigents, n'hi ha referenciats 52, eren 43 de Tarragona, 4 de Lleida, 3 de Girona i 2 de Barcelona³². Dels de Tarragona, la majoria eren de les Terres de l'Ebre. També n'hi havia de Riudecols (Baix Camp), Ramon Castells dit "Arbussà"³³; de Sarral (Conca de Barberà), Pau Alió³⁴; de Conesa (Conca de Barberà), Isidre Almenara³⁵; i de Tarragona, Manel Feliu³⁶.

*"Arribada la primera guerra civil (1833) i escarmentats amb l'exemple dels francesos, determinaren els de Mont-roig baixar altra vegada la imatge (de la Mare de Déu de la Roca) a la parròquia. L'ermita fou tancada al culte fins a l'any 1841. Renascuda la pau pujaren definitivament la imatge a la muntanya..."*³⁷. El mes de març de 1834 es van aturar les obres de construcció de la l'església nova de Mont-roig. Després de la "Guerra del Francès" (1808-1814) s'havien reprès el 1822³⁸. Josep Savall explica que aleshores l'església en construcció "*serví de fortificació per els lliberals y contra els carlistes. Se baixà la campana de l'ermita, que posada al cim de la fàbrica en construcció, tenia que serví en las seves campanades pera alarmà o avisà al poble*

³² "Cabrera y compañía. Los jefes del carlismo en el frente del Maestrazgo (1833-1840)" d'Antonio Caridad Salvador (Institución Fernando el católico / C.S.I.C., 2014).

³³ Havia lluitat a la "Guerra reialista" (1821-1823). Era el cap d'una partida d'uns 200 homes. Les seves accions es van desenvolupar al Priorat. Recorria pobles trencant làpides constitucionals. El van enxampar i fou empresonat a Tarragona. Es va incorporar el 1835 a les partides del Maestrat. A partir de l'abril de 1836 va participar principalment a la guerra a Catalunya. Finalment, a l'acabar la guerra va marxar a França.

³⁴ Havia estudiat al convent dels Trinitaris de Tarragona. El 1827 va començar a donar classes de Filosofia al Seminari de Tarragona i el 1830 va iniciar estudis de Teologia al mateix Seminari. A l'agost de 1835 es va afegir a la partida de Manuel Ibàñez dit "Llarg de Copons". El juliol de 1836 va passar a les partides del Maestrat. Va combatre al segon setge de Bilbao (finals de 1836). Va acompanyar Ramon Cabrera en la part final de la guerra.

³⁵ El 1834 ja estava a la partida de Manuel Carnicer. A finals de 1836, serà fiscal militar de l'exèrcit carlí de Catalunya, a Berga. Va passar a França al final de la guerra.

³⁶ Era membre de la Guàrdia Reial. Va començar la guerra al front Nord. El maig de 1837 surt de Navarra amb l'expedició reial cap a Catalunya. A continuació, s'incorporà a les tropes de Ramon Cabrera, al Maestrat.

³⁷ "L'ermita de la Mare de Déu de la Roca, història d'un símbol. A partir d'un relat de Josep Savall i Ferrando" de Glòria i Josep Maria Savall Solé (Centre d'Estudis Mont-roigencs, Onada Edicions, 2014), pàg. 77.

³⁸ "Josep Savall Ferrando i una història de Mont-roig" de Glòria i Josep Maria Savall Solé (Centre d'Estudis Mont-roigencs, Onada Edicions, 2009), pàg. 86.

armat contra las tropas de D. Carlos...". D'aquesta època es aquella famosa dita: "A Tarragona fan un port³⁹, a Reus en fan un canal⁴⁰, i a Mont-roig fan una església, que no l'acabaran mai".

El 2 d'abril de 1834, les forces de Manuel Carnicer estan preparant l'assalt a Batea (Terra Alta). Llavors, tropes cristines (dels partidaris de la Regència de Maria Cristina) surten de Gandesa per socórrer aquella població. Carnicer abandona el setge de Batea i es dirigeix a Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre), on hi arriba el dia 5 i, a l'endemà, passa l'Ebre. El dia 7 anirà a Falset (Priorat) i l'ocupa. "A la madrugada del día 6 empezaron los carlistas a pasar el Ebro..."⁴¹. Quants eren? "Uns 400 de ben armats y equipats y uns 50 cavalls, lo demás bastons, destrals, punyals..."⁴². S'hauran d'enfrontar a una columna cristina d'uns 600 homes. Manuel Carnicer "dispuso que Cabrera con sus cazadores y la caballería atacase a la columna, y logró, en efecto, dispersarla, dejando en el campo 80 muertos y, entre ellos, el comandante... Hizo Cabrera una correría por los pueblos limítrofes y reunió más de 2.000 hombres, entre ellos, muchos ex-voluntarios realistas, de los cuales formó un batallón..."⁴³.

La milícia de Porrera, comandada per Josep Pellicer Fort, aquell cap liberal de la "Guerra reialista" (1821-1823), es va col·locar al camí de Reus per protegir la fugida dels liberals de Falset que marxaven a Reus. També van cap a Falset companyies de voluntaris liberals. "En Falset y Porrera hi ha los voluntaris de allí ab los de Cambrils, Monroig y demás que fan 600 hòmens, y a Alforja uns 300 de esta, los de Vilaseca y Montbrió, que seran 450..."⁴⁴.

Amb aquesta important força militar avançant per Catalunya, Manuel Carnicer espera que hi hagi un alçament popular. Davant del greu perill, surten tropes de Tarragona, Tortosa i amb l'ajut de la milícia de Porrera, per intentar enfrontar-se als carlins. Una mica més endavant trobarem un mont-rogenic, Pere Albiol, que s'incorporà a les forces de Carnicer ("Diario de Barcelona" del 2 de juny de 1834). Al veure que no hi ha cap significativa revolta carlina, Manuel Carnicer marxa cap a Poboleda (Priorat) esperant poder passar l'Ebre per Flix (Ribera d'Ebre) o Faió (Baix Aragó) i retornar al Maestrat. Mentre s'hi van afegint voluntaris d'aquelles contrades. Alguna notícia d'un cert alçament a les terres de Lleida el fa desplaçar-se cap a Maials (Segrià). Aquí succeirà l'enfrontament entre les forces del govern i els carlins. A les files de Carnicer s'hi havia afegit "un gran nombre de clergues i de paisans que l'havien anat seguint des dels pobles, on eren perseguits per llurs idees polítiques; en aquell moment més aviat li feien nosa..."⁴⁵. Fou la tragèdia carlina de Maials. Aquell 10 d'abril de 1834 són derrotats. Tenen 300 morts i n'agafen 700 com a presoners; que seran duts a Tarragona i obligats a fer treballs públics. Uns aconsegueixen dispersar-se. D'altres moren intentant creuar l'Ebre. Ramon Cabrera hagué de defensar-se a culatades dels soldats liberals; va poder

³⁹ Es va aprovar el 1789 i es van començar les obres l'any següent. No es va acabar fins al 1884.

⁴⁰ Aquest canal pretenia unir Reus amb el port natural de Salou. Les obres es van iniciar el 1805, però l'oposició de Tarragona i la construcció de la carretera Tarragona-Reus, el 1827, fan fer inviable el projecte.

⁴¹ "Vida militar y política de Cabrera" de Buenaventura de Córdoba (1844), volum 1 i 2, pàg. 68.

⁴² "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 127, nota a peu de pàgina.

⁴³ "Vida militar y política de Cabrera" de Buenaventura de Córdoba (1844), volum 1 i 2, pàg. 68.

⁴⁴ "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 127.

⁴⁵ "Un guerriller liberal al Priorat" d'Enric Fernández Pellicer, pàg. 48.

escapar-se protegit per la nit. Manuel Carnicer i uns 200 homes van aconseguir passar-lo per la Granja d'Escarp (Segrià) i es van refugiar als Ports de Beseit. *“Había pasado el Segre... para dirigirse a Aragón, sin pararse más que cuatro credos...”*⁴⁶. Els que van escapar del setge i no van poder creuar el riu, van incorporar-se a les partides legitimistes catalanes.

A moltes poblacions comencen les represàlies dels “cristins” contra els carlins. Es l'inici d'una espiral de violència entre uns i altres que durarà tota la guerra. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'11 d'abril de 1834 publicava: *“La conducta escandalosa y criminal de algunos vecinos de los pueblos de esta provincia en ausentarse de ellos para engruesar las filas de los rebeldes que bajo pretestos religiosos y políticos se han pronunciado contra los legítimos derechos a la corona... encargo a los Ayuntamientos de los pueblos de esta provincia que bajo la más estrecha responsabilidad pasen inmediatamente... (información) detallada de los individuos que se han ausentado de su respectiva población para reunirse a la facción del Carnicer o a cualquiera otra de las partidas levantadas...”*.

El 25 d'abril *“volvieron los voluntarios de Reus con 220 prisioneros de los pueblos del Priorato y demás pueblos de las cercanías de Reus...”*. A l'endemà: *“Los llevaron a Tarragona atados y acompañados de 200 voluntarios... al detrás de ellos iban sus mugeres, padres e hijos de dichos prisioneros, con un llanto inexplicable. Por una parte causaban compasión y por otra al considerar que venían tan ansiosos y rigurosos para saquear... no lo causaba tanto...”*⁴⁷. *“La xifra dels desertors fou alta. Només al Priorat s'efectuaren 500 detencions. La majoria dels presos foren duts a l'Havana, i la resta al presidí de Tarragona...”*⁴⁸. Més endavant trobarem diversos mont-rogens que seran expulsats a Ultramar.

Alguns dels carlins que han aconseguir fugir es dedicaran un temps al bandidatge. Al mes de maig hi havia una partida d'uns 100 homes que voltava pel Pratedip i Tivissa, comandada per Josep Pujades i Joan Sabaté (de Cornudella). En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 29 d'abril, el capità general de Catalunya Manuel Llauder ordena: *“Los rebeldes que fueren aprehendidos con las armas en la mano sufrirán la pena de muerte inmediatamente... Los individuos pertenecientes a las facciones que fueren aprehendidos sin llevar armas... serán conducidos presos a disposición de los gobernadores de las plazas más inmediatas quienes cuidarán que se formalicen diligencias... para destinarles a Ultramar... Las personas que presten auxilio de armas, municiones, víveres o dinero a los mismos rebeldes... serán considerados como traidores y condenados a la pena de muerte... (Los) Ayuntamientos... formarán inmediatamente listas de los vecinos que hayan ido a la facción... dispondrán... se proceda al embargo de bienes... Espulsarán... a las mugeres de aquellos para que vayan a reunirse con sus maridos. De no hacerlo, serán escoltadas a sus espensas a otro pueblo distante 20 horas a lo menos, donde residirán bajo la más estrecha vigilancia. Los padres sufrirán la misma pena... Los Reverendos Curas Párrocos,*

⁴⁶ Del comunicat del capità general de Catalunya Manuel Llauder publicat al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 29 d'abril de 1834.

⁴⁷ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d'Antoni Pons Anguera, pàg. 130 i 131.

⁴⁸ Del text “Aproximació al primer carlisme al Camp de Tarragona, la Conca de Barbera i el Priorat” de Pere Anguera.

Vicarios y capellanes de los pueblos y las corporaciones eclesiásticas... estarán sujetos a las mismas responsabilidades...”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 16 de maig hi ha un comunicat dedicat als convents i monestirs, diu que alguns “*han sido y son profanados con hechos y planes subversivos...*” i ordena que queda “*suprimido el monasterio o convento... del que se hubiere fugado para pasarse a los rebeldes algún individuo de la comunidad...* (També els) *recepten con connivencia del superior, pertrechos de guerra, vestuarios, armas o municiones... (O bé) haberse celebrado con permiso o noticia del superior juntas clandestinas para subvertir el orden...*”.

La repressió arribava a situacions extremes. No tan sols s'exercia, també calia que es conegués, que fos pública. Ens explica Antoni Pons Anguera que el 26 de maig “*llevaron a (Reus)... la cabeza de un ladrón y asesino llamado por apodo Calet (que) sufrió garrote en la ciudad de Barcelona... la pusieron en un palo alto y de cara a la carretera de Tarragona, a unos 400 pasos fuera de la villa. Estaba colocada en una jaula de hierro...*”. Deuria ser el cap d'una d'aquelles faccions que vorejaven la delinqüència, que probablement era o havia viscut a Reus. En el “Diario de Barcelona”, del 2 de juny de 1834, hi trobem un mont-rogenic, Pere Albiol, de 24 anys, casat, de la facció de Carnicer, pres a Maials que, com a conseqüència de l'ordre del 21 de gener ha estat embarcat (en el dia de la publicació de la notícia) cap a La Havana amb la pollacra (vaixell de vela) “Pepita”. Estava destinat a un servei d'armes de 6 anys.

L'arribada del còlera va determinar la paralització del país, tant de les accions militars com de les activitats econòmiques. Es va produir l'aïllament de les poblacions. “*El 6 d'agost, la malura (la pesta) arribava a Tarragona, el 9 es tallaven les comunicacions amb la ciutat veïna... A Reus el 16 d'agost hi hagué dos morts, fet que provocà una onada de pànic i de desig de fugir fins al punt que el 23 d'agost havien sortit de la ciutat la meitat dels seus habitants...*”⁴⁹. Andreu de Bofarull ens relata: “*Durante el mes de agosto (de 1834) empezó Reus a experimentar su mortal influencia... A pesar de la mortandad... los vecinos que habían quedado se entregaban a una loca alegría... permaneciendo todos sus habitantes por las calles hasta una hora muy avanzada de la noche... una música iba recorriendo sus calles... Aquel azote permaneció en Reus desde el día 21 de Agosto, hasta el 10 de octubre... perecieron... 147 hombres, 280 mugeres, y 181 parvulos, total 608 vecinos...*”⁵⁰. Aquesta epidèmia del còlera afegia intranquil·litat als pobles de la comarca. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 2 de setembre informava: “*Una enfermedad terrible y destructora, que ha ido ostentando su malignidad y su fuerza por toda la Europa, y en mucha parte de nuestra Península, no satisfecha todavía con tantas victimas ha invadido últimamente los confines de esta Provincia estableciendo su dominio asolador en esta Capital, Tortosa, Reus, Mora y varios otros pueblos de la ribera de Ebro...*”.

Malgrat tot, la guerra continua. Hi ha alguns afusellaments. El 17 d'agost, el del vicari d'Alforja (Baix Camp). Durant els següents mesos, les partides de Benet Tristany i de Bartomeu Porredon dit “Ros d'Eroles” continuen actives a les terres properes a la frontera amb França. Benet Tristany comandava uns 1.500 homes. El “Ros d'Eroles” uns 200 homes a cavall. Benet Tristany, havia nascut a Ardèvol (Solsonès). Venia d'una

⁴⁹ “Comportament polític i actituds ideològiques al Baix Camp: 1808-1868” de Pere Anguera (Associació d'Estudis Reusencs, 1983), pàg. 89.

⁵⁰ “Anales históricos de Reus” d' Andreu de Bofarull, volum II, pàg. 228.

família pagesa. Fou sacerdot i canonge de la catedral de Girona el 1826. Era conegut com “Mossèn Benet”. Havíem trobat a la “Guerra reialista”, el 17 de maig de 1822, quan amb la seva partida va ocupar Solsona. Serà rellevant la seva actuació a la Primera i la Segona Guerra Carlina. Escriu Antonio Pirala que era *“hombre de pequeños alcances, pero de grandes pasiones... era útil a la causa carlista por su entusiasmo y su prestigio, porque le tenía y grande...”*⁵¹. Bartomeu Porredon dit “Ros d’Eroles” havia nascut al mas d’Eroles, al terme d’Oliana (Alt Urgell), fill d’una família pagesa benestant. De ben jove feia de carreter. Ja havia participat a la “Guerra reialista” i va acabar formant part dels “Cent mil fills de Sant Lluís” que van envair Espanya (1823). Com a conseqüència d’haver participat a la “Guerra dels Malcontents” (1827), el Comte d’Espanya el va enviar a la presó de Ceuta. A la Primera Guerra Carlina va actuar preferentment a les comarques de l’Alt Urgell, la Noguera i el Pallars, d’on eren la majoria dels homes de la seva partida. La seva era una tàctica de guerrilla, aprofitava el factor sorpresa, atacava i fugia. El descriuen com *“un home d’uns cinquanta anys, de cabells vermells, de cara pacífica i flegmàtica, que semblava més un taverner bavarès que un cap de partida espanyol. Malgrat la calor, portava un pardessú⁵² fosc amb pells i amb les mànigues brodades, com si fos un uniforme de brigadier. Adornaven el seu pit un munt de cintes i de creus i aquesta estranya indumentària es complementava amb un barret de pell de llúdriga en forma de meló, un sabre i un bastó amb puny d’or. Sobre la sella del seu cavall negre portava una pell d’ós voltada d’una cinta vermella..”*⁵³.

El 13 de juny de 1834 “Don Carlos” arriba a Anglaterra fugint de la difícil situació política de Portugal⁵⁴. Havia entrat a Portugal una força espanyola que el volia agafar i impedir que marxés. Aquest país des de la “Guerra del Francès” havia viscut també uns anys de trasbalsos i guerra. Des d’Anglaterra, el 26 de juny, “Don Carlos” nomena Joan Romagosa, aquell cap de la “Guerra reialista”, com a cap de les forces carlines a Catalunya. Aleshores Romagosa estava a Anglaterra acompanyant “Don Carlos”. A continuació, Joan Romagosa viatja a Torí i des d’allí a Gènova. Sabem que embarca en un *“bergantín sardo... y que desembarcó entre la punta de Bará y playa de S. Salvador la noche del día doce. Su pasaporte fue dado por el Cónsul General de España en Génova... (con) el nombre supuesto de Antonio Ribas, comerciante, natural de Montblanch...”*⁵⁵. Joan Romagosa, que era de La Bisbal del Penedès (Baix Penedès), s’amagà a la rectoria de Selma (Aiguamúrcia, Alt Camp). Algú el va denunciar i va ser afusellat el 18 de setembre a Igualada. En endavant, a Catalunya no hi hauria un únic cap carlí.

⁵¹ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista”, volum 1, pàg.268.

⁵² Una mena d’abric.

⁵³ Descripció del Príncep Félix de Lichnowsky a “Recuerdos de la guerra carlista”. Aquest era un terratinent de Silèsia (Alemanya), enrolat el 1834 a l’exercit prussià i el 1837 a les files carlines. Reproduïda al llibre “La primera Guerra Carlina a Catalunya” de Josep M. Mundet Gifre (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1990), pàg. 200.

⁵⁴ Amb la invasió napoleònica de la península ibèrica, el rei de Portugal Joan VI marxa a Brasil. L’agost de 1820 esclata la revolució a Porto. El 1822 es declara la independència del Brasil amb el rei Pere IV, fill de Joan VI. Seria la filla d’aquest últim, Maria II, la que havia d’heretar el nou règim constitucional de Portugal. Quan mor Joan VI, el 1826, el seu altre fill Miquel, en un primer moment és el regent i després pren el tron a la seva neboda Maria II. Imposa un règim absolutista. Finalment, després d’uns anys de guerra, el 26 de maig de 1834 Miquel I haurà d’abdicar en favor de Maria II. Era una situació anàloga a la que es vivia a Espanya entre “Don Carlos” i Isabel II.

⁵⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 23 de setembre de 1834.

“Don Carlos”, Carles V, l’1 de juliol, embarca a Brighton cap a Dieppe (França). Anirà a París. El 6 de juliol estarà a Bordeus i el 9 a Baiona. Des d’allí, per Sare, va passar al País Basc, on entrarà el 9 de juliol.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 30 de setembre de 1834, primer dona unes recomanacions: *“Los únicos preservativos del cólera son la tranquilidad de espíritu, el asco, y el buen régimen de vida... En cuanto al aseo, se procurará tener limpias las habitaciones, blanqueando... el interior de ellas, se abrirán las ventanas... para que se ventilen, se mudarán la ropa de la cama... se pondrá un cuidado muy especial en la limpieza de los cuartos, cocinas...”*. Al final, remata amb una instrucció moral: *“se hará un gran bien a la humanidad si se logra... si de esta suerte se lograra desterrar del todo o disminuir las destemplanzas en la comida, borracheras y excesos con mugeres etc.”*. I, després, informa que *“en esta Capital y pueblos de la Provincia, libres de la epidemia se disfruta de salud... En Tivenys, Mora de Ebro, Benissenet, y Miravet ha cesado enteramente el mal”*.

Entre la tragèdia de Maials (19 d’abril) i la mort de Romagosa (18 de setembre), durant el 1834, les partides legitimistes estan en un mal moment. Gairebé tot són derrotes. Sovint han de fugir i amagar-se a les muntanyes. Quan arriba l’hivern, alguns revoltats passen a cercar refugi segur a França.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 14 de novembre de 1834 comenta les accions de la partida de Manuel Carnicer pels Ports de Beseit: *“las proezas de esta canalla se limitan... a cometer robos, y a llevarse por delante las personas que encuentran con dinero para obligarles a que apronten las sumas que les piden... ¿Cuándo llegará el día de que las sumas exigidas por los rebeldes a los hombres de bien, les sean reintegradas a estos de modo que pesen sobre los necios partidarios de aquella canalla? ¿No hay bienes secuestrados a facciosos?...”*. En el del dia 18 es comenta que Manuel Carnicer es retirava al Maestrat. Mentre, *“todos los días aparecen en los pueblos del Corregimiento de Tortosa pequeñas partidas de desertores que forman otras tantas cuadrillas de ladrones y que roban y matan sin piedad...”*.

Al Maestrat, quan venien maldades, les partides es separaven cercant llocs segurs per allotjar-se tot esperant una situació favorable. En aquest ambient, Ramon Cabrera decideix, el 20 de desembre de 1834, marxar acompanyat pel seu ajudant i Maria la Albeïtresa⁵⁶, cap al nord, per trobar-se amb Carles V i reclamar-li ajuda. No avisen ningú del que faran. Era molt perillós creuar mitja Espanya, si l’agafaven, en aquell llarg trajecte, la mort era segura. Passen l’Ebre per Velilla (Osca). El 9 de febrer arriben a Zúñiga (Navarra), on estava la caserna general carlina. Inicien el retorn al Maestrat el 18 de febrer. El 27 estan a Saragossa. Després d’un ensurt en una “venta”, prop de Belchite (Saragossa), on algú el va reconèixer, arriba finalment al Maestrat. Portava una ordre al cap de les forces carlines al Maestrat, Manuel Carnicer, ordenant-li que anés al nord a entrevistar-se amb Carles V.

Antoni Pons Anguera escriu sobre el 1834: *“No hubo las cosechas buenas”*⁵⁷. A inicis de 1835 hi ha una conspiració carlina a Reus que es va avortar per la indiscreció de la dona d’un dels conjurats.

⁵⁶ Ana Maria Galindo. Una vídua carlina d’uns 40 anys, filla del “albéitar” (veterinari) d’Alloza (Terol).

⁵⁷ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 147.

En aquest context bèl·lic, hi ha un altre factor que genera enrenou. És el tema del proteccionisme o del lliurecanvisme. Anglaterra pressionava el govern d'Espanya que acceptés l'entrada del seu tèxtil sense pagar aranzels. Ho condicionava a l'ajut als liberals en la guerra. El lliurecanvisme hagués enfonsat les fàbriques catalanes, que no podien competir amb les angleses. Malgrat la ferma decisió dels polítics catalans, era pràcticament impossible aturar el contraban de teixits i roba anglesa. Hi ha un cas denunciat per l'alcalde de Mont-roig el gener de 1835. El comandant d'armes i capità de la milícia de Mont-roig va agafar a l'hostal de la vila dos homes de Corbera amb uns farcells. Després, els va deixar anar. L'alcalde va anar a comprovar la seva documentació i revisar aquells farcells i sols va trobar roba del país. Però diu que "*posteriormente se me ha dicho que los fardos mencionados, al tiempo de operarse de ellos Rubió (el comandant) contenían más ropas de contrabando...*"⁵⁸.

Del 1835 al 1848, el rector de Mont-roig era mossèn Joan Soler, de Manresa⁵⁹.

L'11 de febrer de 1835, una partida carlina d'uns 200 homes va atacar, prop de Valls (Alt Camp), un comboi amb 60 soldats que duia diners des de Lleida. El mes de març, mossos d'esquadra de Riudoms capturen un cap carlí dit Vives de Colldejou. Allà mateix fou afusellat.

Anem uns mesos enrere, al front Nord. Durant el 1834, les forces carlines del País Basc i Navarra, comandades per Tomás de Zumalacárregui⁶⁰, van aconseguir importants victòries contra els "guiris" (els "cristins", l'exèrcit liberal, els estrangers). El 10 de juny de 1835 inicia el setge de Bilbao. El dia 15, Zumalacárregui rep un tret en una cama, la qual cosa li acabarà produint la mort el 24 de juny. La premsa isabelina publicava: "*Zumalacárregui, a pesar de apellidarse defensor del cristianismo, no ha muerto como muy buen cristiano, pues que sus últimas palabras solo respiraban sed de venganza y de sangre...*"⁶¹.

Aquell cap carlí Manuel Carnicer, convenientment disfressat, emprèn el llarg camí cap al País Basc per tal de rebre ordres directament de Don Carlos. Però serà reconegut a Miranda d'Ebre (Burgos) i afusellat el 6 d'abril de 1835. Diuen que fou una traïdoria. En endavant, les forces carlines del Maestrat seran comandades per Ramon Cabrera. Serà conegut com el "Tigre del Maestrat". Aleshores comandava uns 1.000 homes. Ramon Cabrera fa fortificar Cantavella, aprofitant les característiques de fortalesa natural, convertint-la en la capital carlina de la zona. Des d'allí, fa expedicions cap a València per aconseguir aprovisionaments i diners. Un cop va arribar fins Burjassot, a les envistes de la ciutat de València (29 de març de 1837).

El "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 3 de març de 1835, publica el projecte de llei aprovat el passat 24 d'octubre de 1834 sobre la creació de la "Milícia

⁵⁸ "Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya" de Pere Anguera, pàg. 413.

⁵⁹ "Rectorologi de Mont-roig des de 1681 (II)" publicat a "**Ressò mont-roigenc**" núm. 54, pàg. 28.

⁶⁰ Tomás de Zumalacárregui Imaz havia participat en la "Guerra del Francès" i es va fer un expert en la guerra de guerrilles. Va continuar amb la carrera militar, però sempre fent bandera de l'absolutisme. Aviat es va declarar un seguidor de Don Carlos, la qual cosa li va suposar que fos apartat i enviat a Pamplona sota vigilància. Al morir Ferran VII, aconseguí escapar-se i, refugiant-se en les valls del Pirineu, iniciar un moviment de revolta.

⁶¹ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 7 de juliol de 1835.

Urbana”, entre d’altres demanava “*tener la edad de diez y ocho a cincuenta años cumplidos...*”.

A l’abril de 1835, el cap Miquel Fonts dit “Lleuger de Piera” va segrestar dues noies del seu poble, exigint una forta quantitat als seus pares, que eren unes famílies benestants. Era el primer segrest d’aquesta guerra. Després, els segrestos serien molt comuns. També es generalitzaria els atacs a les diligències i els correus que recorrien els camins de Catalunya. Aquest “Lleuger de Piera” moriria dos mesos després, el 19 de juny de 1835, en una acció a Torrelles de Foix (Alt Penedès).

De l’abril al juny de 1835, la manca de pluja, du a unes males collites i la fam arreu del país. Aquest serà un altre element perquè alguns pagesos carlins que havien tornat als seus pobles, s’afegeixin a les partides. El 19 de juny hi ha un fort terratrèmol al Baix Camp. Aquella nit molta gent dorm fora de casa. “*En Reus se sintió un terremoto el día 19 del pasado (de juny) a las 2 y 52 minutos de la mañana, que alcanzó a todo su partido, campo de Tarragona y Priorato...*”⁶².

El 7 de juny de 1835, la Reina Regent Maria Cristina substitueix com a president del govern al liberal moderat Francisco Martínez de la Rosa pel també moderat José María Queipo de Llano, comte de Toreno. Aquest, nomenaria ministre d’Hisenda Juan Álvarez Mendizábal.

Embarquen a Barcelona presoners carlins per enviar-los lluny de la península: “*El 21 de junio fueron embarcados...en el bergantín goleta general Llauder, al mando de don Joaquín Vicent, para ser transportados a ultramar 56 facciosos...*”⁶³. Curiosament el vaixell du el nom del capità general de Catalunya.

En endavant, en aquest conflicte espanyol hi intervindran diverses forces estrangeres. Publica el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 23 de juny de 1834 una informació del diari “Times” “*acerca de que el coronel Evans se aprovechará de la autorización que se le ha concedido para entrar en el servicio de España... Este militar se ha distinguido más de una vez por sus servicios en India, en Nueva Orleans y en la Península... En atención al entusiasmo que reina, no cabe duda de que en breve habrá un ejército de 10.000 hombres, a marchar bajo las insignias de Isabel II... El rey de los franceses pone a disposición de nuestro gobierno la lejión de Arjel⁶⁴, cuya fuerza se aumentará hasta el número de diez mil hombres. De este modo recibiremos en todo el mes de julio el refuerzo de 24 mil soldados, los 8 mil ingleses, 10 mil franceses y 6 mil portugueses... El pretendiente será arrojado del territorio español antes que llegue el invierno...*”. Estàvem a l’inici de l’estiu del 1834. La guerra duraria fins al juliol de 1840. Seria coneguda també com la “Guerra dels set anys” (1833 a 1840).

El 8 de juliol de 1835 la partida del borgenc Maties de Vall s’aixeca al Camp de Tarragona. Aquest Maties de Vall Llaberia ja l’havíem trobat a la “Guerra dels Malcontents” (1827). Era fill de Rosa Llaberia Gassó de Mont-roig del Camp. “Al Baix Camp... hi havia 500 homes compromesos amb el pronunciament de Vall...”⁶⁵. El 9 de juliol, aquell cap carlí Manuel Ibàñez dit “Llarg de Copons” va al monestir de Poblet

⁶² “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 10 de juliol de 1835.

⁶³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 10 de juliol de 1835.

⁶⁴ Argel.

⁶⁵ “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera, pàg. 323.

amb uns 700 homes a exigir una forta quantitat de diners. Com que amenaça amb greus conseqüències, el pare Gatell i el bosser (tresorer), Cosme Valls, intercedeixen intentant aconseguir una quantitat menor⁶⁶.

Casualment ara trobem un altre mont-rogenic. És aquest bosser Cosme Valls. Tenim una ampla informació en dos textos publicats a **“Ressò mont-rogenic”** núm. 24 i 74 per Josep Munté Vilà. Ho resumiré: Cosme Valls havia nascut a Mont-roig el 1768 i ingressà a Poblet el 1784. Sobre aquell fet de la Primera Guerra Carlina: *“Hagué d’enfrontar-se a Manuel Ibàñez... exigint mig embriac una forta quantitat... Fou ell també qui, abans de dispersar-se els monjos, procedí a la venda del que hi havia a Poblet, singularment oli, vi i farina, a fi de pagar deutes i donar diners als religiosos per a llurs necessitats...”*⁶⁷. Llavors, es va refugiar a casa del farmacèutic de l’Espluga, el Sr. Carulla. Després va anar a l’Albiol. Finalment, va poder arribar a Tarragona; on va morir el 1847.

També, el dia 9 de juliol *“després d’un misteriós desembarcament d’un incògnit entre Tarragona i el Vendrell, un gran nombre de pobles es revoltaren a la vegada i a la mateixa hora al Priorat i molts carlistes marxaren, de cop, de Tarragona, de Reus i de tots els llocs del voltant per anar-se’n a reunir a les bandes formades, als límits de la muntanya... vora Valls i Montblanc...”*⁶⁸.

Els fets de juliol i agost de 1835, amb la crema de convents, ajudaria que hi hagués un increment del nombre de persones a les partides legitimistes. L’ambient que es vivia era certament estrany. Sabem per Andreu de Bofarull que, cap a la meitat d’any 1835, comença a haver-hi una certa insubordinació en les tropes cristines, i un intent de *“elegir las mismas compañías los oficiales de su agrado...”*. També *“se verificaron algunas reuniones... para dar el primer paso de la revolución, haciendo desaparecer las órdenes religiosas...”*⁶⁹.

Antonio Pirala ens informa d’un fet que diu fou el desencadenant: *“Se supo en Reus... que un destacamento de urbanos⁷⁰ o tropa, que regresaba de Arnes, había sido sorprendido por los carlistas, asesinando bárbaramente el oficial Montserrat y seis soldados, a uno de los cuales... padre de ocho hijos, se dijo que le crucificaron y le sacaron los ojos por mandato de uno de los frailes que iba con los carlistas (19 de juliol)...”*⁷¹. Una altra crònica explica: *“(Fue) sorprendido por una partida carlista capitaneada por un fraile franciscano⁷²... fueron dispersados los milicianos, y siete infelices, incluso un oficial, fueron cojidos y bárbaramente asesinados. Llegó esta infausta noticia a Reus, y la más viva indignación se apoderó de todo el vecindario liberal...”*⁷³. Continua Pirala: *“Bastó un hecho tan horrible para que el pueblo indignado rompiera el dique de la obediencia; y el 22 de julio... A la mitad de la noche, fueron invadidos algunos conventos, asesinados varios religiosos e incendiados los*

⁶⁶ “Historia de Poblet” d’Agustí Altisent (Abadia de Poblet, 1974), pàg. 632.

⁶⁷ **“Ressò mont-rogenic”** núm. 24, pàg. 21.

⁶⁸ “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera, pàg. 125. De l’informe del cònsol francès a Tarragona.

⁶⁹ “Anales históricos de Reus” d’Andreu de Bofarull, volum II, pàg. 233.

⁷⁰ “Urbanos” era la manera col·loquial de referir-se a la Milícia urbana (liberal) de les ciutats.

⁷¹ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista”, volum 1, pàg. 619.

⁷² Pot ser aquell Pau Orri dit “Padre Puñal”.

⁷³ “La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día” de Eduardo Chao (Madrid, 1847), pàg. 84.

tempos de San Francisco y San Juan...”⁷⁴. Bofarull diu que un grup de revoltats “*expulsados de la milicia... contándose entre ellos algunas mugeres publicas...*” es va concentrar a la plaça Mercadal i van començar a disparar alguns trets. Després, aquella “patuleia”⁷⁵ es va dirigir cap el convent de Sant Francesc⁷⁶ “*pertrechado con toda clase de armas ofensivas, alumbrando con antorchas resinosas, y provistos de líquidos inflamables... incendiaron las puertas ... y ... pegaron fuego a la Iglesia...*”⁷⁷. Mentre, alguns religiosos es van escapar per l’hort o es van amagar. Els que no ho van poder fer van ser assassinats. A continuació, van anar al convent de les Carmelites Descalces⁷⁸. En total foren assassinats 29 frares. En els mesos següents a Reus hi regnarà la fúria anticlerical. Des d’Escornalbou, els frares van poder veure les columnes de fum de Reus.

Quatre dies més tard, el 25 de juliol, a Barcelona hi havia una cursa de braus. Segons conten les cròniques, la manca de bravesa en algun d’aquells animals va dur a la protesta del públic, desencadenant aldarulls i un motí. Del passeig amb el brau mort pels carrers de Barcelona es va passar, sobtadament, a la crema de convents. Uns dies després, la nit del 5 al 6 d’agost cremava la fàbrica Bonaplata. Aquesta era la primera indústria tèxtil d’Espanya que utilitzava el vapor; s’havia creat el 1833. Aquell mateix 25 de juliol de 1835, el govern de Madrid decretava l’extinció dels monestirs de menys de 12 religiosos. Com que corria la brama que milicians radicals de Reus anirien a Escornalbou per matar als frares, aquests van decidir marxar el vespre del 25 de juliol. Molts van aconseguir arribar a Lleida i d’allí a França. A partir d’aquell moment, Escornalbou fou allotjament tant de milícies liberals com de partides carlines. El 29 de juliol, membres d’aquella patuleia de Reus van cremar el convent de Riudoms. El 30 de juliol de 1835, l’arquebisbe de Tarragona, Fernando de Echánove y Zaldívar, i un grup d’eclesiàstics van embarcat en un vaixell anglès en direcció a Maó. Des d’allí, l’arquebisbe, aniria a Toló (França) i Roma, on s’hi estaria fins al seu retorn el 1845.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 24 de juliol de 1835 publica una circular on s’especifica les quantitats que corresponen a cada poble “*para el pago de los 20 mil reales señalados por S.M. a la real Academia de Medicina práctica de Barcelona...*”. A Mont-roig són 98 rals.

Després d’aquell primer intent d’aixecament del 5 d’octubre de 1833 a Prats de Lluçanès (Osona) a càrrec del seu alcalde Josep Galceran, la Primera Guerra Carlina havia esclatat principalment a Catalunya i al Maestrat. A mitjans de 1835, les forces governamentals, els cristins, estaven intentant resistir les escomeses guerrilleres dels carlins. A l’estiu de 1835 l’anarquia s’havia apoderat de les ciutats. Tots aquest fets van provocar que el capità general de Catalunya, Manuel Llauder, perdés la confiança de molta gent. Era incapaç de controlar la situació. Vista la realitat de Barcelona, va marxar a Vic, ordenant al general Pere Nolasc Bassa que actués amb un càstig sever. Aquest, va arribar a Barcelona el 5 d’agost. Alguns, coneixent les greus circumstàncies,

⁷⁴ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista”, volum 1, pàg. 619.

⁷⁵ Era el nom comú d’aquelles masses enfurismades. Sembla que l’origen del nom l’hem de trobar en “pòtol”: “*Persona que vagabundeja i viu miserablement al marge de la societat*” (Diccionari de la llengua catalana de l’Institut d’Estudis Catalans).

⁷⁶ El 1844 era propietat municipal. L’any següent va passar a ser escola. Fins al 1971 seria l’Institut Gaudí. Actualment és la seu de l’Institut Salvador Vilaseca.

⁷⁷ “Anales históricos de Reus” d Andreu de Bofarull, Volum II, pàg. 234.

⁷⁸ Era un gran solar on ara hi ha la plaça del Prim. Part del convent ara és el Teatre Fortuny.

li van aconsellar que fos conciliador. No en va fer cas i es presentà altiu i amenaçador. La gernació que hi havia a la plaça Palau va entrar al Palau del Governador. Algú li va disparar un tret i van acabar llançant-lo pel balcó. Manuel Llauder va marxar a França. No tornaria fins al novembre de 1839. Llavors el van nomenar capità general de Granada.

El 16 d'agost de 1835 arribava al port de Tarragona una expedició d'uns 4.500 homes de la legió estrangera francesa, procedents d'Algèria. Ho feien amb *“un bergantín de guerra y cuatro gavarras francesas. El público ha admirado la disciplina de esta aguerrida tropa, su aire marcial y robustez...”*⁷⁹. Això seria un gran ajut per a les minses i desmotivades forces cristines, doncs continuava explicant que *“las gabillas⁸⁰ facciosas... habían cobrado ánimo en vista de las sensibles ocurrencias pasajeras de los primeros días de este mes...”*. La legió estrangera francesa s'havia creat el 1831. Eren voluntaris alemanys, italians, espanyols... Estaven a Algèria. Un acord entre França i Espanya va permetre que enviessin un cos expedicionari a canvi d'una important quantitat econòmica. França es va encarregar de traslladar-los d'Algèria, primer a Palma de Mallorca i, després, a Tarragona. Eren soldats experts en diverses guerres. Serien anomenats com “els argelins” pels carlins. Van tenir actuacions militars a Tàrraga, Guimerà, Balaguer... Posteriorment van anar al front nord. Aviat alguns carlins van intentar convèncer aquests “argelins” perquè s'unissin a la seva causa: *“A las 10 diez de la mañana (27 d'agost) será pasado por las armas por la espalda, Bautista Franquet... natural de la Morera Partido de Falset, por haber sido sorprendido en el momento mismo de estar seduciendo con dinero y ropas de disfraz a un soldado perteneciente a la Legión Estranjera a fin de que engrosara las filas del usurpador...”*⁸¹. Sabem que els soldats cobraven 40 duros al ser declarats útils i 40 més a l'entrar al regiment. També que els carlins rebien al voltant de 5 rals diaris⁸².

A l'agost de 1835 trobem al comandant liberal Josep RoviraJosep lluitant contra una partida carlina a Vilabella Alt Camp(Alt Camp) *“en sangriento combate, sin dar cuartel a los prisioneros, que eran asesinados inmediatamente...”*⁸³. Diu que era conegut com “Pep de la po”. El 24 d'agost la partida del borgenc Maties de Vall exigeix la rendició de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà). L'arribada d'una columna de cristins farà que hagin de marxar.

El diari “El Vapor” de Barcelona, del 30 d'agost, publicava una notícia referent a Mont-roig: *“El capitán de Saboya D. Antonio Fernández, establecido en Monroig, salió a perseguir y alcanzó en el bosque de la montaña Blanca una gavilla de unos 90 facciosos, los que fueron dispersados con la pérdida de 2 muertos y algunos heridos, cogiéndoles dos fusiles, dos cananas, algunas municiones y otros efectos...”*. També es cita a Mont-roig a: *“La nit de dimars (8 de setembre de 1835) hi agué gran alarma en Poboleda de cual resulta marxaren varias familias, y que antes de dia ja ne teníam en esta molts, y fou que tenia la facció a la Vilella Baxa y a Ulldemolins, creyent que la primera hera de Cabrera que avia passat lo riu, y segons me contà ayir tart lo Joan de*

⁷⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 18 d'agost de 1835.

⁸⁰ Gavilla: grup de persones.

⁸¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 28 d'agost de 1835.

⁸² “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera, pàg. 361. Aquells 40 duros serien 200 pessetes. Els 5 rals, 1,25 pessetes.

⁸³ “Historia del Tradicionalismo español” (volum IX) de Melchor Ferrer, Domingo Tejera i José F. Acedo (1947), pàg. 131.

la Nadala, serian uns 150, que ell veyé pasà lo dimars a la tarde allí cerca, que venian del Masroig y anavan dret a la Vilella, y no se dupta hera la partida que avia a la part de Monroig y Prasdip...”⁸⁴.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 8 de setembre de 1835 publicava l’ordre de la “Reina Gobernadora” Maria Cristina de crear tres correus setmanals entre Cadis i Barcelona, dilluns, dimecres i divendres. Anaven per l’interior de la península. Suposo que ja imperava una visió centralista d’Espanya; havia de passar per Madrid. El resum del recorregut: Cadis, Sevilla, Córdoba, Madrid, Saragossa, Lleida i Barcelona. Sortia de Cadis el dilluns a les 12 de la nit, arribava a les sis de la matinada del dissabte a Madrid, i a les 10 de la nit del següent dimarts a Barcelona. El 14 de setembre de 1835, la Reina Regent Maria Cristina, davant la contínua pressió dels liberals progressistes, nomena president del govern, Juan Álvarez Mendizábal.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 15 de setembre de 1835 publicava un informe fet a Flix el dia 10: *“Supe que la facción de Vidal⁸⁵ aprovechando estas barcas de paso extraía la sal de este alfolí⁸⁶, que hacia tomar a los pueblos a menos precio... Por el camino he tenido noticia de que 200 rebeldes pertenecientes a dicha facción se ocupaban desde la mañana en hacer transportar sal a la otra ribera a cuyo fin tenían citados a varios pueblos... Apresuré mi movimiento, pero no pude ocultárselo a los rebeldes, cuyo mayor numero pasó precipitadamente el rio... Quinientas fanegas de sal, varias armas, mantas y otros efectos han quedado en nuestro poder...”*

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 2 d’octubre de 1835 publicava un informe fet a Calaf d’uns esdeveniments del dia 14 de setembre. Unes partides carlines comandades pel borgenc Maties de Vall, Benet Tristany dit “Mossèn Benet”, Josep Miralles dit “el Serrador” i Manuel Ibáñez Ubach dit “Llarg de Copons” (uns 3.000 homes), van rodejar Calaf (Anoia) dient que si no es lliurava la guarnició entrarien “a cuchillo”. Però *“salieron de la villa y se arrojaron con un denuedo sin igual, sobre el grupo de la facción atacándoles... y cuyo vivísimo fuego duró hasta la noche... En la mañana del día siguiente volvieron a enviar otro parlamento como el del anterior, y la contestación fue también la misma. En seguida intentaron entrar en la villa por varios puntos, pero solo les sirvió para demostrar su impotencia...”*. Els carlins van haver de retirar-se.

El 24 de setembre un grup de milicians reusencs, els miquelets, també dits “cagadéus”⁸⁷, cremen l’església de Riudecanyes. A l’endemà van dinamitar Escornalbou.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 29 de setembre de 1835 publicava una notícia de Tarragona del dia 2: *“Han desembarcado... procedentes de Mahón, donde han hecho la observación prescrita por las leyes sanitarias, los 442 individuos, resto de la legión extranjera venida de Argel en defensa de Isabel II...”*. Eren més “argelins”.

⁸⁴ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 161, a la nota a peu de pàgina.

⁸⁵ De les Borges del Camp.

⁸⁶ Magatzem de sal.

⁸⁷ “Menjacapellans, Conservadors i Revolucionaris” de Pere Anguera, pàg. 34.

L'11 d'octubre, amb el decret de desamortització dels béns de l'Església, es produeix l'exclaustració dels monjos del monestir de Poblet: 50 monjos, 11 conversos i 11 novicis. Aviat serà saquejat i cremat. Santes Creus s'havia abandonat a finals de juliol.

Aquella frase de “Fot-li fort que és de Reus” sembla que té el seu origen en aquesta Primera Guerra Carlina. Deuria tenir el seu origen en els carlins veient les possibles salvatjades que feien els d'aquesta ciutat. L'important etnòleg Joan Amades dóna un altre motiu, tot i que també sobre la mateixa guerra: “*les tropes faccioses es proposaren atacar la ciutat de Reus. Aquesta estava molt mal guarnida de tropes, però el comandant... féu unes grans maniobres i moviments, manà sortides i simulà reforços, fins el punt de fer creure a l'enemic que tenia un gran exèrcit... Els carlins desistiren de l'atac... (quan) els carlins s'assabentaren d'aquella estratagema... sentiren pels reusencs un odi terrible... En algun fet d'armes (quan) descobrien un soldat reusenc l'atacaven furiosament al crit de Fum-lo, que és de Reus...”*. Hi afegí: “*frase usada quan hom pega, maltracta o perjudica algú*”⁸⁸.

A Manuel Llauder, com a capità general de Catalunya, el substituïria Francisco Espoz y Mina, un dels herois de la “Guerra del Francès”. El primer que va fer aquest fou ordenar la mobilització de tots els solters de Catalunya.

Els darrers mesos de 1835 ja hi havia diverses partides carlines al Camp de Tarragona. Les més rellevants eren les de Maties de Vall de les Borges del Camp i la de Josep Masgoret de Miramar (Figuerola del Camp, Alt Camp). També hi havia la del pastor Mariano de Riudoms⁸⁹, del Josep Ribas Martí de Montbrió, de l'Antoni Carré dit “Favot” d'Alcover, del “il·limitat” Joan Sabater dit “Franxo” de Cornudella, de l'Antoni Torrell dit “Derna” de Riudecols... Moltes d'aquestes partides eren d'un nombre reduït de components. Sovint tenien poques armes, anaven sovint amb punyals, garrots i alguna falç. Al juliol del 1835 s'estima que al Camp de Tarragona hi havia uns 700 revoltats. Al novembre, quatre mesos després, entre el Camp, el Priorat i la Conca de Barberà ja eren uns 3.500. En els primers anys de guerra, la pràctica habitual de les partides legitimistes era d'ocupar pobles per cobrar impostos, recollir queviures i vestuari.

En el “Diario de Barcelona”, del 31 d'agost de 1835, hi trobem dos mont-rogens: Josep Fraga⁹⁰ i Salvador Martí, de 40 i 29 anys, casats, que seran expulsats de la península. Estan en la “*Relación de los facciosos... que deben ser embarcados para Ultramar... y cuyo embarque ha tenido efecto en 18 del actual*”. Els deuriem enxampar en alguna partida carlina. Havíem trobat Josep Fraga com a regidor de l'Ajuntament el 1801. Eren 76 homes embarcats segurament cap a La Havana. N'hi havia bastants de Falset, Cornudella i Montblanc.

Don Carlos, vist el fracàs de Bilbao i la mort de Zumalacárregui, ordena fer “expedicions” per Espanya per tal de portar la guerra a territoris més amplis. Una d'elles seria cap a Catalunya. Al comandament de Juan Antonio Guergué surten d'Estella / Lizarra (Navarra), el 8 d'agost de 1835, una força de 2.500 homes

⁸⁸ Article “Refrans geogràfics”, publicat al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, núm. 504 (maig del 1937, pàg. 117-122).

⁸⁹ En algun lloc posa “Maciano”. El 23 de desembre de 1841 fou executat, li van donar garrot, a la plaça de l'ermita del Roser de Reus.

⁹⁰ En el llibre “Història de Mont-roig” de Francesc Riba i Mestre, pàg. 94, tenim un Josep Fraga, dit “Biló”, propietari d'una de les 24 cases que va caldre enderrocar el 1799 per a construir l'església nova.

d'infanteria i 100 de cavalleria. El 16 s'allotgen a Osca; la seva guarnició l'havia abandonat. El 18 estan a Barbastre (Osca). Amb els voluntaris aragonesos que s'havien afegit, el 23 d'agost entren a Tremp (Pallars Jussà). Allí també es concentren les partides carlines catalanes de la zona. La idea és anar a Berga i Solsona, rellevants contrades carlines. Però el 29 d'agost, les tropes navarreses inicien la retirada cap a les seves terres. Sembla que hi havia manca de provisions, d'organització i poca disciplina. L'expedició de Juan Antonio Guergué queda molt reduïda d'efectius. Malgrat tot, part de les forces carlines arriben a les portes de Solsona, el 22 de setembre. Llavors Guergué rep l'ordre d'anar cap a la frontera francesa per donar suport a l'entrada a Catalunya del Comte d'Espanya, que serà el nou comandament dels carlins catalans.

Ara retrobem a Charles d'Espagnac, Comte d'Espanya. Aquest, havia estat el repressor dels "Malcontents", aquells precarlins que es van aixecar el 1827, i capità general de Catalunya. La seva crueltat el va dur a la seva destitució el 1832. Aleshores, es va traslladar a Mallorca, on hi va estar fins al gener de 1833, quan va anar a França. Estava confinat a Tours, a la vall del Loira des d'on, evitant la vigilància, es va escapar i es dirigí cap a Espanya.

Juan Antonio Guergué, que aglutina les forces dels carlins catalans, les de Benet Tristany dit "Mossèn Benet", del "Ros d'Eroles"... es dirigeixen cap a la Garrotxa. També s'hi afegeix la partida del borgenc Maties de Vall. Aquest deixa les terres tarragonines per anar a ajudar aquella expedició. Tot l'Empordà queda en mans dels carlins. Les forces governamentals cristines són escasses. Estan principalment al front nord, al País Basc i Navarra. A Catalunya, tenien un greu problema, sols parlaven castellà; la qual cosa feia que sovint no s'entenguessin amb les persones de la Catalunya rural. Eren vistos com estrangers. En canvi, la majoria dels carlins eren del territori, parlaven el català; fins i tot aquell Comte d'Espanya. Aprofitant l'expedició de Guergué, a inicis de setembre, partides legitimistes van ocupar alguns pobles del Priorat i del Camp de Tarragona. Pere Anguera, en el text "Aproximació al primer carlisme al Camp de Tarragona, la Conca de Barbera i el Priorat", diu que els membres d'aquestes partides carlines tenien una "*dedicació a temps parcial*". Per exemple, al setembre tornaven als seus pobles a fer la verema.

El 5 d'octubre, totes les forces carlines comandades per Guergué es concentren al voltant d'Olot (la Garrotxa). Són uns 2.000 homes i 120 cavalls. El dia 9 té lloc l'enfrontament entre els carlins i una important columna dels cristins que venia de Vic. La desfeta carlina farà que les partides de Benet Tristany i Maties de Vall es desplacin al Bages.

Al voltant del 12 d'octubre de 1835 el Comte d'Espanya es detingut a França quan estava apunt d'entrar a Espanya. El porten, primer a Perpinyà i després a la presó de Lilla, nord de França on el vigilen dia i nit. "*Quería engañar a sus guardas, y quitarles toda idea de la posibilidad de una fuga. Se finge enfermo; y tiene el valor de estar en cama diez y ocho meses, dejándose crecer la barba y las uñas, no hablar, y pasar el tiempo entregado a la lectura y a la oración...*"⁹¹. Finalment podrà retornar el 2 de juliol de 1838.

⁹¹ "La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día" de Eduardo Chao, "Biografías" pàg. 83.

Juan Antonio Guergué es desplaça a Navés (Solsonès) i amb les forces de Benet Tristany van cap a Tàrrrega (Urgell) i després cap a Montblanc (Conca de Barberà) i Valls (Alt Camp). Exigeixen la seva rendició i com que no es produeix, se'n tornem cap a Ponts (la Noguera). El 18 d'octubre estan a Oliana (Alt Urgell). El 23 d'octubre el que quedava del cos expedicionari navarrès es revolta i decideix tornar a Navarra. Han estat molts quilòmetres en relativament pocs dies, en uns dos mesos i mig. Han demostrat que poden moure's a bastament, però sense treure'n gaire profit. El borgenc Maties de Vall marxarà amb Guergué cap a Navarra, on sembla que s'hi va quedar uns mesos⁹². A partir d'aquell moment les partides carlines actuaran autònomament a diversos indrets de Catalunya.

Anem una mica enrere. En el document sobre l'organització de les forces carlines a Catalunya, del 5 de novembre de 1835, hi tenim que la divisió de Tarragona, que comprenia aquest corregiment i el de Vilafranca, el cap era Maties de Vall i el subcap Josep Masgoret. Cadascun tenia una partida. En nombre d'efectius era la segona més nombrosa, darrere de la de Manresa. Tenia 4.209 soldats d'infanteria i 55 de cavalleria. En total l'exèrcit carlí a Catalunya el formaven 22.363 i 395, respectivament⁹³.

El "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 22 de desembre de 1835 publica una informació del dia 17 sobre una important topada de les tropes governamentals amb les partides de Josep Masgoret, Manuel Ibàñez dit "Llarg de Copons" i Josep Ferrer dit "Marcó"⁹⁴. Els dos primers, a la Bisbal del Penedès i amb el darrer a Juncosa (les Garrigues): *"El grato grito de viva la Libertad fue la señal de ataque... despreciando el mortífero fuego y tenaz resistencia del enemigo se arrojaron sobre ellos, y en menos de un cuarto de hora es el enemigo arrollado, disperso y batido en todas direcciones, causándole la pérdida de 55 muertos vistos en el campo de batalla... cogiéndoles 22 armas de fuego, entre ellas 12 fusiles franceses con sus bayonetas, 4 españolas con ídem, 2 ingleses, 4 carabinas, 20 cananas llenas de municiones y algún paquete de cartuchos sueltos, 4 caballos... quitándoles al mismo tiempo tres infelices que se halaban presos desde el día anterior..."*.

⁹² "Maties de Vall i Llaberia, mariscal de camp carlí (1802-1872)" de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 92.

⁹³ Les altres divisions: Pirineus orientals (2.654 i 136), Girona (3.969 i 83), Lleida (3.534 i 121), Manresa (4.214 i 55) i "Partidas volantes y cuerpos francos que se están organizando" (3.783 i 55). Dades del llibre "La primera Guerra Carlina a Catalunya" de Josep M. Mundet Gifre, pàg. 423 i 424.

⁹⁴ De Miramar (Figuerola del Camp, Alt Camp). Igual que Josep Masgoret.